

APOLOGIA MATIJE VLAČIĆA ILIRIKA

Andrea Zlatar

Apologia nije jedini autobiografski Vlačićev tekst, korpus njegovih autobiografskih tekstova čini, prema Mirkoviću (152), šest spisa:

1. Apologia Matthiae Flacii Illyrici ad scholam Wittenbergensem in Adia-phoris causa (1549), 48 stranica malog formata.

2. Ein Sendbrief Mathieae Flacii Illyrici an einen guten Freund von gedruckten Schmehezettel darinnen Ursachen ihrer Enturlaubung unwarhaftig gehandelt wird (1562), obrana njegovih postupaka u Jeni, svega 8 stranica.

3. Narratio actionum et certaminum (1568), tridesetak stranica (78 malih)

4. Bericht und Verantwortung Matthiae Flacii Illyrici von seinem christlichen Schreiben und Fürnemen (1570), 20 stranica.

5. Bericht M. Fl. Illyrici von dem Missverstand zwischen ihm und Ministerio aus Befehl eines ehrbaren Raths zu Strassbourg geschrieben den 5. Juli 1572, 32 stranice.

6. Kurtze Widerlegungen des Poetischen Dialogi von der Erbsünde (napisan neposredno pred smrt, objavljen 1576).

Osnovno je zajedničko obilježje tih tekstova njihova izravna upućenost javnosti, nerijetko i konkretnom adresatu, te izrazita prisutnost teorijskoga, argumentativno izloženog sadržaja, koji ponekad i preteže nad autobiografskom naracijom. Kada bismo ih sakupili sve zajedno, u jednu knjižicu, ona ne bi obasizala više od dvije stotine stranica. Od šest tekstova, dva su napisana i najprvo

objavljena na latinskom (zatim su uslijedila njemačka izdanja), a ostali postoje samo u njemačkoj verziji. Ta se dva latinska teksta, *Apologia* i *Narratio actio-num et certaminum* izdvajaju ne samo činjenicom latinskoga jezika.

Ponajprije, razlikuje ih, razmjerno drugima, veći opseg (48 i 78 stranica malog formata), a zatim i jači stupanj obilježenosti autobiografskim pripovijedanjem. Dok se ostali Vlačićevi autobiografski tekstovi referiraju na kraći odsječak njegova života, ili na jednu situaciju, u ovima dvama on daje pripovjednu sumaciju svojega života: u *Apologiji* svojega desetogodišnjeg boravka u Njemačkoj (od 1539–1548), a u *Narratio*, toga prvoga i kasnijega dvadesetogodišnjeg razdoblja, od *Apologije* do 1568. Taj je spis Vlačić »predao propovjednicima u Strasbourgu kad je tražio dozvolu boravka« (Mirković, 152).

Apologia, pak, u cjelini autobiografskih Vlačićevih tekstova ima kronologijsko, i ne samo kronologijsko prvenstvo. Ona predstavlja prekretnicu u načinu Vlačićeva javnoga djelovanja, bespovratnu odluku kako na razini teorijskoga, teološkog nastavka Luterova protestantizma, tako i na razini praktičnoga, javnog istupanja. *Apologiju*, međutim, kritici drže ponajljepšim *književnim* radom Vlačićevim: tu ocjenu joj daje Mirković (a preuzima i Gortan): »U njemu su znanje, metodičnost, filozofska sprema, oštrina logike, zanos i ogromna dubina i čistoća vjere u stvar, sigurna etička načela u postupanju čovjeka prema čovjeku, čovjeka prema stvari, za koju se bori i čovjeka prema pokretu, u kome sudjeluje, dokazna moć stvarnih činjenica, književni dar i književni stil, mjere prema ljudima i prema stvarima doprli do skladnog izraza. U svima Vlačićevim kasnijim djelima javlja se snažno jedno ili drugo od toga, ali ne sve tako istovremeno i u tako povoljnom odnosu. Poznati Vlačića borca, pisca, čovjeka, učenjaka i mislioca, Istranina i Hrvata može se najbolje u toj njegovoj prvoj intimnoj, otvorenoj i osobnoj knjizi.« (Mirković, 1980, 153)

Apologia je pisana u lipnju i srpnju, a objavljena u listopadu 1549. godine, kada je Vlačić napustio Wittenberg i njegovo sveučilište na kojemu je bio osam godina, tri kao student a pet kao profesor hebrejskoga jezika i grčkoga jezika, i prešao u Magdeburg. Ona zaprema središnji prostor knjige kojoj je skupio i tiskao sve svoje spise vezane uz spor oko adijafora, što čini i problemsku osnovicu *Apologije*. Riječ je o opsežnoj knjizi maloga formata koja se zove *Omnia latina scripta Matthiae Flacii Illyrici, hactenus sparsim contra Adiphoricas fraudes et errores aedita, et quaedam prius non excusa, catalogum versa pagina*

indicabit — koja, dakle, sadrži njegove spise protiv adijaforičkih prevara i zabuda, poneke već prije objavljene, i neke nove, ukupno jedanaest tekstova:

1. Christiana admonitio de vitando contagio fermenti Adiaphoristarum
2. Quod nihil fit hoc tempore mutandum
3. Confutatio scripti Philippi de Adiaphoris
4. Epistola ad Georgium Anhaltinum
5. Epistola de Pseudobasilio Lipensi
6. Epistola Apol. ad quendam pastorem et duo somnia Ph.
7. Apologia ad scholam & Epistola ad Phil. cum adiunctis scriptis
8. Responsio ad epistolam Philippi
9. Epist. D. Ioannis Epini ad Illyr. de Adiaph.
10. Liber de veris & falsis Adiaphoris
11. Adhortatio ad Misnicas Ecclesias de constantia in religione praestanda.

Zajednička je sviju navedenih tekstova tema problem *adijafora* ('*Ἀδιάφορον*, grč. nerazličit, koji se ne razlikuje). Enciklopedijska bilješka (JLZ, 1977) upućuje nas da se radi o nazivu kojim se u stoičkoj i kiničkoj filozofiji imenuje sve što je u etičkom pogledu indiferentno, što nije ni dobro ni zlo, ni štetno ni korisno, što leži između kreposti i grijeha. Tako su prema stoiku Zenonu adijafore život, smrt, čast, siromaštvo, zdravlje, bolest, i slično. U kršćanskoj teologiji, adijaforama se naziva sve ono što je u dogmatskom pogledu indiferentno, u što se može vjerovati ili ne vjerovati. Vlačićeva je pozicija u toj raspravi izrazito iskazana u jednome od spisa iz *Omnia latina scripta*, u tekstu *De veris et falsis adiaphoris*. U polemici s Philipom Melanchtonom, Vlačić tvrdi kako treba razlikovati istinite od lažnih adijafora: one za koje Vlačiću suvremeni teolozi tvrde da su prave adijafore on drži da su lažne, budući da se pod imenom adijafora pokušavaju prikriti ustupci rimokatoličkoj crkvi. Philip Melanchton, s kojim Vlačić izravno polemizira, bio je najugledniji profesor na vitenberškom sveučilištu i Luterov nasljednik. Po Vlačićevu mišljenju on je počeo popuštati u osnovnim pitanjima doktrine. Vrhunac njihova sukoba pada upravo u godine 1548–49, kada Vlačić i odlazi iz Wittenberga. Srž toga prijepora predstavlja problematika općenito nazvana »interim« (postoje »mali«, kneževski, i »veliki«, carski, interim), a koja se tiče kompromisnih odredaba kojima se sklapaju sporazumi na relaciji papa — habsburški car Karlo V, i car — njemački kne-

zovi, a u kojima je na djelu svojevrsna »reformacija reformacije«: ponovno prihvaćanje katoličke liturgije, pokore, krizme, zadnje pomasti, ponovno uvođenje latinskoga jezika u crkveni obred, kao i učenje o spasenju putem dobrih djela. Mireći se s nekim formama u katoličkom obredu, protestantski teolozi su to opravdavali tezom da su te forme neutralne prirode, da su one adijafora, i stoga se cijela rasprava u *Omnia latina scripta* kreće oko problema adijafora. *Apologia* se nalazi na sedmom mjestu u toj knjizi, pod naslovom u kazalu *Apologia ad scholam & Epistola ad Phil. cum adiunctis scriptis*, a u samome tekstu *Apologia Matthiae Flacii Illyrici ad Scholam Vitenbergensem, in Adiaphorum causa, missa sub finem Iule. Eiusdem epistola de eadem materia ad Philip. Melanhto. missa sub princip. Iunij. Item quaedam alia eiusdem generis. Omnia simul aedita anno 1549 cal. octobris*. Ovo »adiunctis scriptis« iz prvoga naslova postaje jasno kada se prolista knjižica: *Apologia* nije jedinstveni tekst već je sastavljena od šest odijeljenih dijelova:

1. posveta »pobožnom čitaocu« — *pio lectori* (14 stranica)
2. pismo D. Filipu (6 stranica)
3. Predgovor (*Praefatio*) (3 stranice)
4. Pismo Philipu Melanchtonu (17 stranica)
5. Pismo Rektor u vitenberškog sveučilišta, Jakobu Milichu (6 stranica)
6. sama *Apologia*

U nekoj vrsti kazala, ili argumentuma, na prvoj stranici,¹ Vlačić kaže:

Ex hisce scriptis pie lector praeter scriptoris innocentiam, cognosces totam Adiaphoricae controversiae originem, et progressum, ac omnino omnes causas istarum Adiaphoricarum fraudum, ideoque et ipsorum autorum ore.

(Iz ovih spisa, pobožni čitaoč, prije no nevinost autora, spoznat ćeš porijeklo čitave adijafaričke rasprave, i razvoj, i uopće sve razloge tih adijafaričkih zabluda, i to iz ustiju samih autora.)

Šest dijelova spisa služi Vlačiću da kompozicijski odijeli ne prvenstveno tematski već pragmatski, odnosno, apelativno odjelitu građu: svaki je od tih dijelova bitno određen svojim adresatom, primalac je, naime, onaj koji određuje što će biti iskazano u svakome od dijelova. S obzirom na adresat, tih se šest dijelova može svrstati u tri grupe:

1. uvodni dio, upućen općenito »pobožnom čitaocu«, koji najšire obuhvaća potencijalnu publiku;

2. tri osobno upućena pisma, skupa s predgovorom pismu Melanchtonu, koji balansiraju između individualne adresiranosti i svijesti da su ipak namijenjena cjelokupnoj javnosti (u svakom slučaju sveučilišnoj javnosti putem obraćanja Rektor);

3. sama *Apologia*, koja ne apostrofira niti individualni niti univerzalni adresat protestantske publike, ali je pisana pod općenitom pretpostavkom »Bog zna i Bog vidi«. Istovremeno, u njoj se pretpostavlja publika, prosuđujući prema načinu izlaganja, sužava na sveučilišne ili filozofskoteološki obrazovane osobe.

Početak obraćanja »pobožnom čitaocu« Vlačić intonira generalizirajućom tvrdnjom da »o mnogim stvarim tijekom cijeloga života ljudi ne prosuđuju ispravno zato što ...« (*De multis rebus in tota vita homines ideo tantum non recte iudicant quia ...*) Iz općenitosti izlaganja takvoga tipa Vlačić prelazi postepeno na izlaganje problematike adijafora, uokvirujući je teološkim argumentima svojih suvremenika. Unutar takvog okvira, zadire u povijest filozofije navodeći Platona, Aristotela i Sokrata, s jedne, a Kristov nauk, s druge strane.

U drugoj grupi tekstova, u pismima, Vlačić retoriku izlaganja podređuje epistolarnom modelu. Pisma su regulirana retorikom obraćanja ja–ti, s jasno povišenim počecima i završecima u pohvalnouzvišenom tonu. Apelativna funkcija pisama zadržana je do te mjere da se od primaoca izrijekom iziskuje odgovor na poslanicu. Pritom se od Melanchtona mole odgovori na fokusirane probleme (Vlačić, naime, analizira Melanchtonove spise i poziva se na konkretna mjesta), dok se od Rektora zahtijeva da se *Apologia* proslijedi cijeloj školi, te da Sveučilište prosudi i zauzme stav o spornim pitanjima. Osnovna Vlačićeva namjera jest obrana vlastitih stavova, budući da su »ga s propovjedaonice počeli osobno napadati, za njega i njegove sljedbenike govoriti da su kriva braća, da su izdajnici i da su duhovno zabludili, dok za njega osobno kažu da je zavodnik duša«² (Mirković, 145). Usprkos tome, retorika Vlačićeva izlaganja nije u cjelini niti retorika apologije — obrane, niti se posve preobraća u retoriku, napada, invective: obrana sebe i napad na drugoga posljedica su izloženih teza, a ne njihova pretpostavka. To je ponajviše retorika uvjerljivoga izlaganja argumenata, koji se podupiru pripovijedanjem konkretnih situacija, kontekstualizacijom teorijske diskusije. Retorika obrane pokazuje se kao retorika prava i potrebe za izricanjem istine:

Equidem nescio, cur patria relicta, patrimonio, omnibusque charisis, invito impio mundo in Germaniam ad penitus ignotos homines, sacrarum literarum gratia profectus sim, et alibi duos, Vitenbergae in studiis annos octo contriverim, ibique multas Lutheri et aliorum disputationes de constantia praestanda in agnita veritate audiaverim si ea, quae ibi didici, constanter retinere, confiteri et tueri non debeam. (str. 5–6)

Vlačićev se duh pokazuje u »izricanju istine«, a ako se »nekome učini da u ovoj apologiji ima i nešto krivoga, nije krivnja njegova nego do onih koji su mijenjali mišljenje«. A mišljenje su mijenjali oni koji su htjeli dobro živjeti: zašto, pita se Vlačić, tako često oni koji steknu neke koristi, položaje i povlastice, odustaju od svake borbe, ne puštaju se u pogibelji.

Teorijsku raspru Vlačić kontekstualizira situacijama iz osobnog životopisa: mjestimično biva općenit kao u gore navedenom odlomku (»Zašto sam napustio domovinu ...«), mjestimično daje točne i iscrpne podatke o mjestima i duljini svoga boravka u pojedinim dijelovima svojega života, primjerice, godina dana u Baselu, dvije u Tübingenu.

Vlačić piše iz točke koja se nudi kao točka sagledavanja protekloga odsječka života; završetak desetogodišnjeg razdoblja, promjena mjesta boravka, raskid s kolegom i u početku zaštitnikom, napuštanje materijalno osigurana posla. Krajnja točka na vremenskoj osi zadiranja u prošlost jest Vlačićevo spominjanje mladenačkih vjerskih sklonosti te naglašavanje okolnosti pri odlučivanju oko odlaska u Njemačku:

Ego (quod Dominus novit) etiam antequam doctrinam Lutheri cognovissem, et pacem conscientiae, et ingens gaudium in Spiritu sensi, pietatem ac sacras literas amavi, et persaepe toto pectore exoptavi aliquantulum in theologia proficere, quo possem aliquandiu Ecclesiae Christi inservire ac postea ad Dominum commigrare.« (str. 29)

Vlačić iznosi kako je na njega utjecao njegov sunarodnjak fra Baldo Lupetina, kasnije u Veneciji zatvoren i pogubljen zbog protestantizma, savjetovavši mu »da ne odem u samostan« nego mu je pokazao Luterove knjige i uputio ga u Njemačku:

Collaudavit primum meum institutum, postea vero, cum per aliquot hebdomas me sibi familiariorum effecisset, exposuit instaurationem Evangelij per Lutherum factam, ostendit libros et ut in Germaniam, non in monasterium, si theologiae operam dare vellem, proficiscerer, consuluit. (30)

Vlačić u *Apologiji* svoj životopis ne izlaže neprekinuto, i nije mu izlaganje autobiografskoga sadržaja prvenstveni cilj: teologijska obrana ostaje u prvome planu. Segmenti autobiografskoga, međutim, razasuti su po prostoru cijeloga teksta *Apologije*: kako dolazi do zgušnjavanja njezina teorijskog argumentiranja tako dolazi i do koncentracije autobiografskoga materijala. Naime, u uvodnim dijelovima u kojima se problematika adijafora izlaže više na općenitom planu, i povijest života izlaže se u općenitim crtama, zacrtavaju se tek njezini obrisi, naznačuju prekretnice; kako se, pak, teologijska rasprava fokusira na singularizirane probleme, referira na pojedine, točno naznačene spise i teze, tako i predočavanje autobiografskih situacija postaje izravnije i konkretnije. Ako se pritom na nečemu gubi, onda je to dijakronijski aspekt autobiografskoga, a u prvi plan dolaze konkretne pojedinačne situacije koje više prikazuju sadašnjost nego prošlost njegovoga života. Za istraživača autobiografskog pripovjednog postupka, zanimljivija su ipak, mjesta na kojima pripovjedač zadire u vlastitu prošlost, daje naknadno tumačenje nekoga prethodnog događaja. Za takav je postupak egzemplarno Vlačićevo pripovijedanje o njegovoj »drugoj« konverziji, prevladavanju duhovne krize što ga je zadesila tokom treće godine boravka u Wittenbergu, a iz koje ga je izvuklo osobno upoznavanje Luthera:

*Sub idem tempus, sine ullis malis doctoribus, aut ullo gravi scelere incidi et in tentationes gravissimas, desperationem, ac ipsissimum infernum, in quo triennium fui, subinde crescente malo, uno vero anno decrescente. Quo tempore iram Dei, Tyrannidem Diaboli in miseros homines, et varia eius ignita tela, vim peccati, maliciam veteris Adami, et eius odium ac furorem contra Deum sensi, et veluti coram contemplatus sum. Interea rarissimas ac brevissimas Spiritus Sancti, consolationes sensi. ... Sub finem anni tertij cum Vittembergae cohabitarem D. D. Friderico Backofem, tunc Ecclesiae diacono, malumque adeo crevisset, ut non dubitarem, quin mihi brevi pereundum esset, cerneretque is me adeo perturbatum esse, ut studere non possem, cogebat me tandem confiteri, quid mali habaerem. Intellecta re, consolabatur me diligenter, orabat mecum. Efficiebat, ut Doctor Pomeranus me perduceret ad D. D. Martinum Luth. Qui cum proprio exemplo, aliorumque et verbo Dei me consolatus esset, Ecclesiaque pro me preces fecisset, coepi indies melius habere, ita ut in uno anno mediocriter convaluerim.*³ (30–31)

U opisu religiozne krize mogu se identificirati dva smjera: jedan je onaj u kome prepoznajemo opća mjesta religioznih autobiografa: kriza, patnja, vražja iskušenja, prosvjetljenje, pročišćenje, dok s druge strane opažamo kako su sva

ta opća mjesta vrlo uvjerljivo prikazana kao mjesta osobne povijesti. Ne radi se o potiskivanju osobnosti u korist oblikovanja opće, egzemplarne slike. Vlačić ne prepoznaje u sebi *model*, on se trudi spoznati sebe. Osim toga, odgonetavanje ključnih mjesta njegova životopisa izuzetno je povezano s pitanjima vjere i teoloških razmatranja. Stoga se Vlačićeva osobna povijest pokazuje kao povijest intelektualnoga razvoja, kao slijed preoblika njegove duhovne egzistencije. Povijest autobiografije, namrijela je niz primjera takvih intelektualnih, filozofskih ili teoloških autobiografija, u rasponu od Augustina do Abélarda (npr. Adelhard iz Bata i kartuzijanac Guigo), a i izvan granica tih dvaju medijevalnih međaša. Od antičkoga i srednjovjekovnoga nasljeđa Vlačić preuzima onu liniju koja osobnu povijest sagledava kao povijest duhovnoga razvoja, potcrtavajući apološki a ne konfesionalni odnos: samoiskazivanje i samopohvala u svrhu samopotvrđivanja, a ne izricanje unutarnjosti generalizirane u formi ispovijesti grešnika. Ukratko, on izravnije priziva antičko nasljeđe nego što se kontinuirano nastavlja na srednjovjekovlje. Intelektualni se razvoj, u takvome tipu autobiografskoga teksta, što pogoduje oblikovanju konzistentnih pripovjednih struktura, nerijetko podudara s prostornovremenskim pomacima u pripovijedanju: duhovni događaj intimnih kriza i preobrazbi ima analogne promjene mjesta boravka. Tako se u podlozi intelektualnih autobiografija na neki način uvijek iznova otkriva forma *peregrinatio*: pripovijedanje intimne povijesti podudara se s pripovijedanjem kretanja po prostoru.

Ne čudi stoga što nas Vlačić posebno izvještava o govorima koje je održao ili tiskao, kao i mjestima u kojima je boravio. Ta se izvješća u cjelini drže kronološkoga slijeda — on nije izmiješan, ali je isprekidan, razlomljen. Ili bi se, obrnuto, moglo reći, kako je linija teologijskoga argumentiranja isprekidana autobiografskim interpolacijama. Iz dijakronije vlastitoga života Vlačić čitaoca ponovno smješta u sinkroniju teorijskih problema, biografska se strategija zamjenjuje filozofijskom, pripovijedanje argumentativnim načinom izlaganja.

»Apologija nije samo obrana ili autobiografija. To je lična ispovijest i filozofska i moralna rasprava«, kaže Mirković (153), vrlo jednostavno i sasvim točno. Količina veznika »i« u njegovom određenju *Apologije* svjedoči o nemoćnosti da se odlučno opredijeli oko žanrovske prirode toga teksta: autobiografija ili rasprava. Odgovor je jednostavan — upravo *apologija*. Strategija pripovijedanja povijesti života čini se dijametralno različitom strategiji izlaganja argumenata, no u *Apologiji* se te dvije strategije susreću i isprepliću.

Argumentacija se uz pripovijedanje veže na dva načina: prvo, kontekstualizacijom, odnosno, vremenskoprstornim situiranjem pojedinih dijelova rasprave (tko i što je rekao, gdje, u kojoj prilici, koji spis, gdje je štampan, odakle je stigao u Vlačičeve ruke ...). Drugi je način uklapanja argumentacije u naraciju izricanje iskazivačeva odnosa prema onome što se iskazuje: mislim, bojim se, ljutim se, smatram ...: pripovjedač sebe ulaže u argumente, sve do stupnja eksklamacije. Nasuprot takvoj »subjektivizaciji« pri iznošenju argumenata, stoji neprestano pozivanje na autoritete, u piramidalnoj hijerarhiji od Božje riječi u Svetome pismu, preko teoloških spisa do antičkih filozofa. Način referiranja i citiranja gotovo da nam priziva i sliku suvremene znanstvene metode: na jednome se mjestu Vlačić osjeća potaknutim da se opravda što navodi jednu Luthe-rovu izjavu iako je već dvadeset godina stara.

Susret naracije i argumentacije omogućen je pretpostavkom na temelju koje se povijest života sagledava kao duhovni razvoj, a odluke iz života podudaraju se s teološkim razjašnjenjima i opravdanjima takvih postupaka. Ne radi se o naknadno često ideologiziranoj slici identiteta nečijega života i mišljenja, već o simultanom produhovljenju života — život je podvrgnut teologijskoj refleksiji koja mu je istovremena. U autobiografskoj retrospekciji dobivamo sliku putanje života kao linije duhovnoga razvoja, što nije posljedica naknadnoga tumačenja događaja. Naracija i argumentacija tako prestaju biti nespojive strategije. Iako središnji dio *Apologije*, možda čak njezine dvije trećine, zaprema argumentacijski diskurs, izlaganje problema i teza po točkama, u potpunim logičkim izvodima, ne gubi se pripovjedni okvir, ili, bolje rečeno, pripovjedna pozadina, ne potiskuje se pripovjedni izvor. Visoke ocjene književnoga dojma Vlačičeva *Apologije* i proizlaze iz toga, s razloga što je ona sastavljena u »jednom dahu«, u jednome komadu iako bi prema kazalu izgledala da nije; konzistentna je jer je pripovjedni izvor čvrst i ima jaku pripovjednu snagu.

Vlačičeva *Apologija*, kao iznošenje vlastitih teza i razjašnjenje osobnih postupaka, jest apologija u pravom smislu te riječi, ako nam se taj pojam čini dovoljno otvorenim da u sebe prihvati po svojim tematskim i oblikotvornim obilježjima toliko raznorodna djela poput Platonove *Obrane Sokrata*, Sidneyeve *Apologije pjesništva* ili Newmanove *Apologije pro vita sua*.

BILJEŠKE

¹ Budući da izdanje nije paginirano, stranice u zagradama odnosit će se na redoslijed teksta računajući kao prvu stranicu naslovnu, a kao drugu početnu stranicu tekst *Apologije*. Riječ je o izdanju u Magdeburgu 1550. godine, pohranjenom u Trezoru Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu pod oznakom R-II F-16-37.

² Postremo ceoperunt illi in suggestu nominatim nos condemnare, (nac adhunc desinunt) quod simus falsi fratres et proditores, habeamus errantem spiritum, me esse seductorem ... *Apologia*, str. 9.

³ »Tu (tj. u Njemačkoj) zapao sam u najteža iskušenja, a da za to nisu bili krivi ni rđavi učitelji, ni ma kakav važniji postupak s moje strane. Zapao sam u potpuni očaj, i sve muke pakla. To je stanje trajalo tri godine. Čitavo to vrijeme zlo se u meni iz dana u dan pogoršavalo. Poslije toga čitavu jednu godinu popuštalo je. U to vrijeme iskusio sam na sebi i proživio srdžbu božju i užasnu vlast đavola nad nama bijednim ljudima, silinu grijeha, pokvarenost starog Adama i njegov bijes protiv Boga. Vjerovao sam, da sam potpuno odbačen i mislio sam na smrt ... Prema kraju treće godine, kad sam u Wittenbergu bio na stanu kod doktora Friedricha Backofena, tadašnjeg đakona, i zlo je raslo, tako da sam bio siguran, da ću ubrzo umrijeti, primijetio je doktor Backofen, da zbog unutrašnje rastresenosti ne mogu uopće da radim. On je dugo navaljivao na mene, da priznam što mi je, sve dok mu nisam priznao što mi nedostaje. On me je brižljivo tješio uvjerenjem i molitvom i uspio je da me je doktor Bugenhagen odveo k Lutheru. Luther me utješio iznoseći svoj primjer i primjere drugih. Zatim se i općina za mene molila. Otada je nestajalo zla iz dana u dan i kad je prošla godina dana bio sam ozdravio.« (Mirković, 94)

LITERATURA:

Mijo Mirković: Matija Vlačić–Ilirik I–II, Pula–Rijeka 1980.
Omnia Latina Scripta Matthiae Flacii, Magdeburg 1550.